

רמת הגולן והמו"מ עם סוריה – מבט של משקיף מבחוץ

כריסטופר בארדר

הנסיגה הישראלית מהחלטת 242

האיפה להגיע לחוזה שלום עם סוריה כרוכה בסכנות רבות לישראל – ובניגוד למה שמתארת התקשורת הבינלאומית – אין לה שום יתרונות של ממש. ובכל זאת, חוזה שלום זה (לכשייחתם) מוצג תמיד כדבר ראוי בפני עצמו, שיקדם את השלום האמיתי. טיעון זה כה מופרך, עד כי אין אתה יכול להימנע מן הקביעה לפיה ההתלהבות הבינלאומית, לסלק את ישראל מרמת הגולן, היא חלק מתגובתו הנרגזת של העולם על שישראל הצליחה לשרוד ב-1967 וב-1973.¹

התעמולה הערבית בדבר "שחרור אדמות ערביות" הפכה למייצגת האמת.² החלטה 242 של מועצת הביטחון לא זכתה לפירוש לו היא נועדה מלכתחילה, כלומר כמי שנועדה להעניק ביטחון לישראל בתמורה לפינוי שטחים **מסוימים**. וזאת, רק כתנאי לשלום מלא על כל משמעויותיו. הפרת החלטה 242 על ידי המצרים היא כה בוטה, האנטישמיות המצרית היא כה ארסית, והכנותיה למלחמה הן כה גלויות, עד כי ברור שלפינוי פארסה אכזרית על חשבונה של מדינת היהודים.

הנה כי כן, הערבים, בברכתה של הקהילה הבינלאומית, הפכו את 242 מנוף לניסיונם החוזר לחסל את ישראל על-ידי השבתה אל גבולות נעדרי הגנה. והלוא מצב זה הוא שחולל את מלחמת ששת הימים, ואת הישגות החלטה זו באה למנוע. למרבה התדהמה, חלה בקרב הישראלים שחיקה בנושא 242, וככל שהדבר בלתי ייאמן, ציבורים רחבים במדינת-היהודים של היום מקבלים את הפירוש הערבי של החלטה. הכניעה הישראלית לשטיפת המוח הבינלאומית חיזקה את הלחץ הבינלאומי המופעל על

ההיסטוריון **כריסטופר בארדר** (Bardet) הוא חבר המועצה הבינלאומית של "מרכז פרימן למחקרים אסטרטגיים" (Freeman Center for Strategic Studies) ביוסטון, טקסס. המאמר שלעיל הוא תקציר של מחקר מקיף שהכין המחבר עבור המרכז הני"ל, העומד לראות אור השנה. זהו מאמרו הראשון של **כ"ב בנתיב**.

ישראל, זו בתורה המשיכה להתקפל, וחוזר חלילה. יש אפוא מן החשיבות שאדם מבחוץ, הפטור מאילוצים מדיניים ועל-כן ניחן במבט אובייקטיבי ובלתי משוחד, יאמר את דברו, ואף ישמע כמה וכמה אזהרות באמצעות מאמר קצר זה.

המלחמה ההיא "נמשכה שישה ימים ומעולם לא נפסקה".³ ורמת-הגולן, כך מספרים לעולם,⁴ היא "עכשיו מכשול גדול בתהליך השלום במזרח-התיכון", ומלכתחילה לא היה צריך לכבוש אותה. טיעון זה הוא המשתמע מדבריו של שמעון פרס, שהציע עוד ב-1992 להכיר בשלטונה של סוריה על רמת-הגולן.

פרופ' עדי צמח, המחזק את ידי פרס מהיבט אחר, קובע כי "...אין כל סיבה מוסרית לשקול את החזרת רמת-הגולן לסוריה, אלא רק סיבה מעין-עסקית. שאלה של עלות מול תועלת".⁵ חליפין על בסיס עסקי יהיו רווחיים כאשר מה שנותנים אינו נחשב כל-כך בעיני הנותן, אבל נחשב מאוד בעיני המקבל. ודאי שלא זה המצב ביחס לרמת-הגולן, לה מייחסת ישראל ערך גדול לאין שיעור מזה שמייחסת לה סוריה, שהרי מדובר בנכס אסטרטגי אחד ויחיד של ישראל בצפון המדינה.⁶

צמח ממשיך: "אל תשלם עבור מה שאתה יכול לקבל בחינם", מפני שהבעיות הכלכליות של סוריה יפגעו בסופו של דבר בכוחה הצבאי. הוא גם מדגיש את הצורך לדעת מתי למכור. אחרי הסתלקותו של אסד, יש להניח שלסכסוך עם ישראל תהיה חשיבות משנית בלבד נוכח מלחמת האזרחים ו/או המתחים הפנימיים שיש, ככל הנראה. ולבסוף, אל תמכור תחת איום. מאחר שתמיד יהיו טילים במזרח-התיכון, "אם החשש מפני טילים ייאסף את ישראל לוותר על שטחים, ישראל תישאר בלי שטחים ועם טילים..." כוחו של עיקרון אחרון זה יפה גם במקרה של נשק גרעיני, ביולוגי וכימי. התקפות ה"סיסקאדים" במלחמת המפרץ הוכיחו שיש ערך חיוני ביותר לעומק אסטרטגי ולפיוזר נרחב של האוכלוסייה.

¹ John Laffin, "Israel - Always in the Wrong?" **Anglo-Israel Association**, 2, עמ' 2, March 1988

² הסכנות הכרוכות בכך בלטו לעין עוד לפני 1974. ראה למשל: Terence Prittie, "The Fourth Arab-Israeli War: The Propaganda Battle," **Anglo-Israel Association**, March 1974, passim

³ Judy Dempsey, "No Place Like Home," **Financial Times**, Weekend May 24/25, 1997, p. 1.

⁴ Serge Schmemmam, "Firestorm Over the Golan - An Israeli Myth," **Punctured? General Dayan Speaks from the Grave International Herald Tribune**, May 12, 1997, p. 2.

⁵ "רמת-הגולן: אין שום אגדה", **ידיעות אחרות**, 2 במאי 1994.

⁶ קוד הכבוד הערבי אינו יכול להיחשב כמרכיב ערד, ואסור שייחשב כמרכיב כזה, אחרת חו"ב על ישראל לחדול מלהתקיים. דורי גולד אף טען שרמת-הגולן מדורגת רק במקום השני לשי בסדר-העדיפויות של אסד, אחרי לבנון ושיפור הקשרים עם המערב. ראה את מאמר "Will the US and Israel Sacrifice Lebanon for an Israeli-Syrian Peace?" **Jewish Political Chronicle**, vol. 1, No. 7, October 1996, p. 9. (הועתק מ**מאז מענטש**, אפריל 1996). שטחה של סוריה גדול פי תשעה משטחה של ישראל, אבל אוכלוסייה - תה - פי 2.5 בלבד.

לכאורה טיעון הוגן של רודף שלום מושבע, אולם מובלעת בו מניפולציה של רודף שררה המאפיינת משטרי עריצות: "שלטוננו ודרכנו המדינית הם הקובעים, ולעזאזל הציבור". למותר לציין שהיוהרה גסת הרוח של רבין ז"ל והמניפולציה הפוליטית של ביילין הן בסיס לצמיחת הציניות והניהיליזם המאפיינים לאחרונה את החברה בישראל הסולדת מפוליטיקאים (למרבה הצער, תיפקודו של בנימין נתניהו לאחרונה מוסיף אף הוא לפער ההולך וגדל בין הציבור לבין הצמרת המדינית). גישה כזאת גורמת לאובדן נוסף של זהות, של לכידות ושל כיוון בציבור הישראלי, ולפגיעה נוספת בתרבות הפוליטית ובחוויה הקיבוצית שלו, ותהווה הוכחה נוספת לשרירות לבם של הפוליטיקאים.

חומרת הדיבוק, שאחו בשמאל בכל הנוגע להשגת "שלום" עם סוריה, תומחש מתוך הערכה מתוחכמת של דברי ח"כ חגי מרום.¹⁰ מרום טוען ששירותי המודיעין סבורים כי צפויה סכנה של התפרצות מלחמה חדשה עם סוריה. שמעון פרס, ואחר כך יוסי ביילין, אמרו ש"הקפאת" השיחות על-ידי הממשלה מסכנת את ישראל מבחינה צבאית. למעשה, כל השלושה ידעו היטב שההתעצמות הצבאית של סוריה, והכוונות המלחמתיות שלה, קדמו לניצחוננו של נתניהו בבחירות. Jane's Defence Weekly צוטט כאסמכתא לכך שסוריה ממגנת את ה"סקאדים" שלה בדירים תת-קרקעיים, שהיא מתעתדת לתקוף בעזרתם את הישראלים ברמת-הגולן, ושהיכולת האווירית שלה חורגת מיכולת הגנתית גרידא. ה-Sentinel של Jane's צוטט כאסמכתא, שסוריה מצוידת במערך הנשק הכימי המתקדם ביותר בעולם הערבי, במאגר הגדול ביותר בעולם השלישי, ובכושר שיגור הטילים הדרוש. מן הפרסומים שראו אור בשלהי מאי שנה זו עולה, כי סוריה ורוסיה שבו לסחר מקיף ביותר של אמל"ח, כאשר הדגש הוא על חיל האוויר. ברור לחלוטין שיכולת מעין זו לא הצטברה רק מאז שהליכוד עלה לשלטון. שיווי אופי פוליטי לתחושת הביטחון של ישראל, ולעמדתה במשא-ומתן, מעיד על חוסר האמינות של ניתוחי השמאל בדבר הצורך להשלים עם ויתורים. שלושת הפוליטיקאים האלה, הכריזו ה"גרזולם פוסט", "מפגינים נכונות ראויה לגינוי להקריב את האינטרסים של האומה על מזבח שיקולים מפלגתיים צרים".

"הרוצה בשלום יפון למלחמה" נוסח דמשק

אסד רוצה באמת בשלום, בהתחשב במצבה הכלכלי העגום של סוריה, האם היה מוציא את שלושת מיליארדי הדולרים שקיבל אחרי מלחמת המפרץ דווקא על נשק? אם הוא חושב ששלום עם ישראל וגם רמת-הגולן הם בהישג-ידו, לשם מה הוא ממשיך להוציא כספים על חימוש? מרמת-הגולן ומהחרמון, כפי שציין ה"פוסט", יכולה ישראל לצפות על תנועות הצבא הסורי ועל דמשק עצמה. אם לסוריה יש כוונות מלחמה רציניות, הדבר האחרון שישראל צריכה לעשות הוא לוותר על רמת-הגולן. הנה כי כן, נוצר מצב שבו הפחדת ישראל מפני

גם יוחנן רמתי עמד על הבסיס הדרוש לניהול משא-ומתן מוצלח: "השורה התחתונה" היא שיפור הסיכויים להישרדות. הוא מדגיש כי "ערכה של מדינה בעיני מעצמות העולם נקבע על-פי הנכסים האסטרטגיים, הגיאופוליטיים והכלכליים שלה, ולא על-פי הוויתורים שהיא עושה לאויביה". כמרכן, הוא מתאר את העקרונות לניהול משא-ומתן, החושפים את האיוולת שבוויתור על רמת-הגולן. אולם, אסד אינו חדל לדרוש את חידוש השיחות במקום שבו נפסקו, אחרי ההבטחות הבלתי-כתובות שקיבל מיצחק רבין (ומשמעון פרס). ה"גרזולם רפורט" עיוות את הסיקור שלו כדי שיווצר רושם כאילו תושבי רמת-הגולן מתנגדים לנסיגה. אבל, בסופו של דבר ייאלצו להשלים עם המציאות, מפני שהם נאחזים בשולי החשיבה הפוליטית, בעוד שהאסטרטגים הצבאיים חלוקים ביניהם בנוגע להיקף הנסיגה ולסוג השלום שתסכים לו סוריה, וכן בשאלה באיזו מידה התוכנית רצויה בכלל. ואילו האמריקנים וראש-הממשלה דאז, יצחק רבין, צופים עתיד מזהיר של שלום.⁷

בגיליון אחר בחן העיתון את האפשרות שראש-הממשלה פרס ינצל את רצח קודמו כדי לזרז את סיום המשא-ומתן.⁸ אין בהירות בשאלה באיזו מידה רוצה הציבור הישראלי לוותר על רמת-הגולן, או מהי רמת הוודאות שאחרי העיסקה ישררו שלום וביטחון, וכל העניין נראה כמו הימור מסוכן רק כדי להגיע להסכם עם אסד. אם הסכם שלום עם אסד שנוי כל-כך במחלוקת וצריך להיחפו ולהגיע אליו בעקבות גל האהדה כלפי השמאל אחרי רצח רבין, מדוע האמריקנים והשמאל הפוליטי בישראל להוטים אחריו כל-כך, למרות השסע העמוק שהסוגייה מעוררת בציבור הישראלי?

הכתבות בג'רזולם רפורט חושפות אמנם את אופי השנוי-במחלוקת של הוויתור על רמת-הגולן, אבל נעדר מהן כל ניתוח רציני של הסוגיות האסטרטגיות והטקטיות. החומר אינו מעמיק דיו כדי להשכיל את הציבור בטיב המשטר השורר בדמשק. למשל, בחוסר האמינות (המוחלט) שלו בקיום הסכמים, בדרישות של ישראל להתראה מוקדמת ובסכנות הכרוכות בתגובות פזיזות. שום מומחה לא בחן את תוכניות הלימודים בסוריה (שהן חלק מההכנות החינוכיות לקראת שלום של ממש). ציבור הבוחרים מורחק ממעורבות ברמת דיון מושכלת ועניינית. כל זאת, על-מנת למנוע ממנו אינפורמציה בסיסית מחד-גיסא, ועל מנת להציג את מתיישבי רמת-הגולן כקבוצת-לחץ שולית של מחררי מלחמה מאידך-גיסא.

טכניקה זו, של דחיקה לשוליים סהרוריים קבוצות בציבור הישראלי, פותחה בעיקר על-ידי רבין המנוח בדברי הבלע, שנהג להפנות כלפי המתנגדים לךעותיו (דבר שבדמוקרטיה מתוקנת היה עולה לו מיד בכיסאו). ה"פרופלורים" של רמת-הגולן הם דוגמה אחת מיני רבות. התנשאות זו של הממשל יצרה, כצפוי, שסע חמור בציבור. דוגמה לכך היו דבריו של יוסי ביילין:

איש אינו יודע מה מביא לניצחון או להפסד בבחירות, בייחוד כשמדובר בויתורים כואבים. המדיניות שלנו היא לעשות שלום. אם זה מביא לניצחון בבחירות, טוב ויפה. אם לא, לפחות עשינו שלום, וזה מה שחשוב באמת.⁹

⁷ ג'רזולם רפורט, 10 בפברואר 1994: "The Next!!" Handshake.

⁸ "The Great Golan" Gambler, ג'רזולם רפורט, 28 בדצמבר 1995, מאמר בעמ' 18.

⁹ שם.

¹⁰ על-ידי ה"גרזולם פוסט": "Dangerous Hysteria", 23 באוגוסט 1996, עמ' 4.

אי-עשיית שלום היא תחבולה משותפת לאסד ולשמאל הישראלי.

שילוב זה איננו חדש, והוא מוכר בהיסטוריה. בשלהי שנות השלושים עשו התבוסתנים בבריטניה יד אחת עם הנאצים. אלה ואלה הזהירו את העולם מפני מלחמה, אם לא ייכנעו לדרשותיו של היטלר בסוגיית צ'כוסלובקיה. ההמשך ידוע. כניעה לטרור כסחיטה מעולם לא הייתה בסיס מוצק להסכמים, לכושר תמרון דיפלומטי או לביטחון. אסד יודע שבישראל יש פוליטיקאים שיסגרו על עמדתו, ואלה העושים זאת מחלישים את עמדותיה של ישראל במשאומותן.

יתר על כן, כשיש ישראלים המעלים טענות כאלה, טוען פרופ' אנתוני קורדסמן, מן המומחים האמריקנים למזרח התיכון¹¹ – עלולה סוריה לפרש את פחדיה של ישראל כעילה למהלומת-מנע ישראלית. החשדנות היא מניע רב עוצמה בקרב משטרים טוטליטריים, בעיקר לאור העובדה שמצב דומה התחולל כבר ב-1967. למותר לציין, שעם פינוי הגולן ונסיגה לגבולות 1949 תגבר העצבנות הישראלית פי כמה, והאצבע על ההדק תתהדק ביתר שאת. במצב זה, החשש הסורי מפני מהלומת מנע ישראלית יגבר (ובצדק), והפיתוי למהלומה צבאית סורית בשל היתרון האסטרטגי המכריע ברמת-הגולן יגבר ביחס ישר לחשש מפני ישראל. משטר בעתייטי פאן-ערבי, בעל היסטוריה ארוכה של תוקפנות ותעמולה עוינת נגד ישראל, ישאב עידוד מהחלשתה של ישראל ברמת-הגולן, ויפתח בהתקפה. **כיום** הוא עדיין נרתע ממנה בגלל פריסתה של ישראל בחרמון וברמת-הגולן.

ישראל נדרשת לשאת ולתת עם דמשק, הפרסת את חסותה על פעילות צבאית עוינת נגדה, נותנת מחסה לעשרת ארגוני הסירוב הפלשתינים, מחמשת בגלוי את ארגוני החיזבאללה בדרום לבנון, מתחמשת בקצב מהיר, ומובילה (יחד עם מצרים) את מסע הדליגיטמציה הארסי נגד ישראל בכל פורום אפשרי. מעשים אלו מהווים הכרזה גלויה של מלחמה.¹² מדוע התקדמה סוריה כל-כך בטילים ובטכנולוגיה של נשק כימי? האם משום שזו דרך לפגוע במרכזי האוכלוסייה של ישראל, בשדות-התעופה ובמחסני החירום של כוחות המילואים, לחולל תוהו-ובוהו ונוקים כלכליים, לפני סיפוח רמת-הגולן או אחריו, בדרך להגשמת השאיפות של "סוריה הגדולה" והגמוניה בעולם הערבי, ולהמרץ את צבאותיהם של מצרים ושל ערפאת?

ראש המוסד היוצא העריך שיתכן כי אסד אינו רוצה כלל בשלום.¹³ שבתאי שביט חלק על דעתו של אורי שגיא, ראש אמ"ן לשעבר, שהעריך כי אסד בחר בדרך השלום והחליט לחיות ריאלי וזהיר ולנהוג בתבונה. אין בזה כדי ללמד, כפי שגם ראש אמ"ן לא ציין, שה"תהליך" מוביל באמת למקום כלשהו, לבד מחסדיו של המערב וכספו. העובדות על חימושה של סוריה חייבות לדבר בעד עצמן. המגוון, התחכם והכמויות מכריזים בקול-יקולות על כוונות מלחמה.¹⁴

מומחה ישראלי לתוכנית הנשק הכימי של סוריה ציין, כי בעשר השנים האחרונות הצטיידה סוריה ב"מאגר גדול ומצוין של נשק כימי". ירגע השיא בשדרוג המאגר הזה היה

פיתוחו של ראש-נפץ לטק"ק ארוך-טווח שהוטען בגז עצבים". כן נעשים כעת צעדים להאריך את הטווח האסטרטגי של טילים אלה.¹⁵

ההתעצמות הצבאית של איראן והציר טהרן-דמשק מלמדת בעליל, שסוריה מתכוונת לחזק את המאגר שלה ממקור זה. עדות מובהקת לכך היא העובדה הגלויה, שארגון החיזבאללה בלבנון מקבל את הספקתו הצבאית מאיראן ואת הלוגיסטיקה (וגם אמל"ח) מדמשק. לשתי המדינות ברור שכל הסכם בין סוריה לישראל יפגע בביטחונה של ישראל. אין זו אלא שאלה של זמן קצר (3 עד 5 שנים על-פי מקורות שונים) עד שאיראן תצטייד בנשק גרעיני ובמערכות שיגור ארוכות-טווח, שיאיימו על ישראל במישרין. הנה כי כן, בתוך זמן סביר עלולה איראן להעניק מטרייה גרעינית לסוריה. קפיצה קוונטית זו, בפוטנציאל האסטרטגי של ישראל, מציגה באור נלעג את הטיעון של מר שמעון פרס בדבר היעדר חשיבות לעומק אסטרטגי בעידן של טילים. השליטה ברמת-הגולן לנוכח פני דמשק היא עדות נחרצת לחוסר ההיגיון שבטיעון זה.¹⁶

דו"חות מודיעין מערביים מציינים כי איראן תצליח לייצר גז עצבים הרסני [לרבות סארין] בתוך שנה אחת. אם איראן תצליח לייצר את הגז הזה, תהייה מדינות המפרץ בסכנה, והדבר יסכן את היציבות במזרח התיכון... מקורות מציינים כי בשנים האחרונות השקיעה איראן מאמצים בייצור עצמאי של נשק להשמדה המונית. פעולותיה של איראן... מתקדמות בשלושה תחומים: נשק גרעיני, כימי וביולוגי... כסף רב הוקצב לרכישת כל טכנולוגיה חדשה ממדינות העולם, נוסף על שימוש מעשי בשירותיהם של מומחים בינלאומיים. דו"חות המודיעין מציינים שאיראן זקוקה למספר שנים כדי לייצר נשק גרעיני.¹⁷

רשימה זו מצביעה על הכנות למלחמה, ואפילו לא לשלום "קר". מאחר שהוויתורים של רבין ופרס ברמת-הגולן היו מרחיקי-לכת כל כך, יש סיבות טובות להניח שאסד חושש מ"נורמליזציה", מפני שמשטרו הרודני ייחשף אז לדמוקרטיה ולליברליזם. אסד היסט, אפוא, בקשר להצעות בעניין רמת-הגולן ולא הודרו לקבל אותן, והעדיף ליצור רושם שארצו מתכוונת למלחמה. יוסף בודנסקי אינו מסכים שסוריה רואה תועלת במלחמה דווקא, אבל הוא מבחיר שאסד אינו נוקט מדיניות של שלום כלפי ישראל, ושאל לה לישראל להתנהג כאילו הוא נוקט מדיניות כזאת:

הסיבה לכך שדמשק הזדרזה כל-כך לחזור על מחויבותה כלפי טהרן ועל הברית והאסטרטגיה המשותפות שלהן, ובה בעת הסתכנה בזעמה של איראן, כיוון שהמשיכה לשאת ולתת עם ישראל ועם ארצות-הברית היא, שלחאפז אל-אסד יש אינטרס נכבד בתהליך המשאומות... לא בתוצאה שלו, אלא בתהליך עצמו. בשלב זה, שלב של אי-הכרעה, דמשק מחויבת להמשיך בתהליך השלום. משטרו של אסד שוקל את החלופות העומדות בפניו: אם האזור ייגרר שנית למלחמה, איראן ומצרים תהייה המעצמות

¹¹ שם; בהתייחסו להארץ, מ-22 באוגוסט 1996. לפרופ' קורדסמן יצאו מוניתין כמומחה לעניי-נים צבאיים באזור. הוא היה בעבר איש משרד-ההגנה האמריקני, וכיום משמש עמית מחקר בכיר במרכז ללימודים אסטרטגיים ובינל-אומיים בוושינגטון.

¹² לבד מהעובדה שעצם המשאומות עם סוריה הוא פריצת-דרך, כפי שטען פעם שמעון פרס.

¹³ Steve Rodan, "Outgoing Mossad Chief: Assad May not want peace", ג'רוזלם פוסט, 7 ביוני 1996, עמ' 5.

¹⁴ מאז 1982 עסקה סוריה בארגון מחדש של יחידות הטילים קרקע-קרקע של קע שלה. בסוף 1988 היו לסורים יותר מ-36 משגר רים לטילי SS-21, 24 משגרים לטילי "פרוג-7", 18 משגרים לטילי "סקאד B", ומי-שגרים לטילי SS-18 ו-SS-3, שנועדו להגנת חופים.

¹⁵ דני שוחם, "נשק כימי בסוריה: התפתחות, יכר, לת, בקרה", נתיב 1/96, עמ' 37.

¹⁶ משה ז"ק, "ציר דמשק-טהרן", ג'רוזלם פוסט, 28 ביוני 1995, עמ' 6.

¹⁷ "איראן אמורה לייצר גז עצבים בתוך שנה", אל-חייאת (ירדן), 19 באוקטובר 1996.

סוריה לשלום: גם אם סוריה ניסתה רק להפעיל לחץ צבאי כדי להשיג יתרונות במשאומות, אין ספק שזוהי עמדה תוקפנית, שנועדה להגביר את חוסר האמון ולא לצמצם אותו.²⁰

★

פרופ' וליד פארס טען כי אסד עלול להפעיל כוחות לבנוניים כדי לכבוש את דרום לבנון, לגרש את ישראל ולהרחיב את גבולותיו. החיזבאללה יתקוף את הישראלים שיאלצו לפנות את רצועת הביטחון, מפני שהם ייראו כמי שנלחמים נגד לבנונים. לאחר מהלך כזה ילבש הגבול עם סוריה ברמת-הגולן משמעות אסטרטגית מוגברת. סיפוח דרום לבנון ירחיב עוד יותר את הגבול שהוא עדיין עוין ביותר, כשהיסודנים המוסלמים והמעצמה האזורית הפורסת עליהם את חסותה נמצאים בעמדות של שליטה מוחלטת.

ההכנות האסטרטגיות של סוריה בלבנון מצביעות בבירור על החלטה להשתלט על רצועת הביטחון... היעד האסטרטגי הסופי של סוריה הוא להגיע לגבול הבינלאומי בין ישראל ללבנון, ולהשתלט על מאה קילומטרים של שטחים שולטים, המכתיבים את הגליל הצפוני מצפון וממערב. נוכחותה של ישראל ברמת-הגולן תאבד מייעילותה כאשר טנקים וכוחות סוריים, או בשליטה סורית, יתפרסו מראש-הנקרה, לחוף היסוד-התיכון, ועד העמקים המזרחיים, לרגלי החרמון. הנוכחות הצבאית של ישראל ברמת-הגולן תעמוד בסכנה ניכרת אם סוריה תפרוס כוחות צפונית לראש הנקרה.²¹

קיימת אפוא זיקה אסטרטגית הדוקה בין רמת-הגולן לבין רצועת הביטחון בדרום לבנון, והמשך החזקתה של רמת-הגולן לובשת אם כן משנה חשיבות.

במאמר שהופיע לא מכבר בהארץ ציין הכותב, כי סוריה ערוכה לצאת למלחמה בעתיד הקרוב. ייתכן אפוא שמניעת מלחמה צריכה לתפוס את מקומן של שיחות השלום, מפני שיהיה אשר יהיה הפירוש שניתן לתנועות של הכוחות הסוריים, מה שחשוב באמת הוא ש"חוסר איוון במבנה של שני הצבאות משני צדי הגבול הופך כל מהלך מנהלתי סורי לאיום אסטרטגי על ישראל... וכל מחדל במעקב אחרי הכוחות הסוריים עלול להפעיל פעמוני אזהרה ולהצית ניצוץ מסוכן".²²

פירוש הדבר הוא שיש לעשות הערכת מצב. האם על ישראל לנסות ולהגיע להסדר שהיא מקווה, בניגוד לכל ההוכחות הקיימות, שיגן עליה מפני אפשרות של מלחמה מיידית ולהמר על התועלת שתצמח לה מהיחלשותה (יותר "סיכונים למען השלום"), או שמא עליה לבחון באיזו מידה השלום הזה אפשרי רק בהתאם לרצונו ולגחמתו של הנשיא אסד, בלי כל קשר למהלכיה של ישראל? אלוף בן מגיע למסקנה כי:

הלקח העיקרי מהמתח השורר בצפון הוא שהקרע בין סוריה לישראל מסוכן מדי ואין להשלים עמו. ישראל חייבת להתנות את חידוש השיחות עם הסורים

הבכירות. אם ישתרר שלום באזור, המעצמות הבכירות תהיינה ישראל ועיראק, בגלל ההתפתחות הטכנולוגית שלהן ועושרן, בהתאמה. יתר-על-כן, במזרח תיכון שלו ונורמלי תפסיד האליטה הסורית את הרווחים הבלתי-חוקיים העצומים שהיא גורפת מסחר הסמים ומהפצת כסף מזויף.

לעומת זאת, אסד שולט כיום בדינמיקה הדיפלומטית באזור, מפני שכולם משתוקקים להשיג את תמיכתו בתהליך השלום, ולא בגלל צבאה של סוריה או הישגיה הכלכליים או הפוטנציאל שלה. אסד זוכה לכבוד מכל מנהיגי העולם, וסוריה נהנית מזרם של סיוע חוץ שנועד "להחליק" את הדרך לשלום. ברגע שתקבל הכרעה, יידחקו אסד והמשטר שלו למקומם הטבעי בדינמיקה האזורית. זאת ועוד, הדבר היחיד המדאיג את אסד באמת הוא הבטחת העליונות העלאווית אחרי מותו הצפוי בקרוב. אסד יודע שאיראן וסודאן הן המדינות העיקריות העלולות לקרוא תיגר איסלאמי-סוני על המשטר שיבוא אחריו, ואין לו כל כוונה לקלקל את היחסים בין סוריה לביןן. לכן הוא ממשיך בתמרונים מסובכים, כולל הרגת טהרן, רק כדי לשמור על "התנופה" של תהליך השלום וכדי לא לסכן את היחסים האסטרטגיים בין סוריה לאיראן.

לפיכך, בעוד שירושלים נחפזת לעורר ציפיות לסיום מהיר של המשאומות עם סוריה, ברגע שיצליחו להתגבר על מספר מכשולים שנותרו עדיין, דמשק יוצאת מגדרה כדי לשכנע את טהרן ואת בעלות-בריתה בהיפוכו של דבר. עיון מדוקדק בהתפתחות העמדות האסטרטגיות של סוריה בחודשים האחרונים, ובייחוד לאחר ניצחון התנועה האיסלאמית בבחירות בתורכיה, אינו מותיר ספק היכן מצויים האינטרסים העליונים של סוריה. כל הנחה אחרת היא אשליה עצמית, והנכונות לסגת מרמת-הגולן בעקבות אשליה עצמית זו היא טירוף הגובל בפשע".¹⁸

בתגובה לשמועות החוזרות ונשנות על הכנותיה של סוריה למלחמה, האם תוכל ישראל להרתיע את סוריה ו/או להגן על עצמה טוב יותר מרמת-הגולן, או מתחת למצוקי הרמה שיחזרו לידיה של סוריה? עצם העובדה ששאלה כזאת מתעוררת בכלל בחוגים אסטרטגיים ופוליטיים בישראל היא תופעה משונה. הסוגייה תלויה, במידה מסוימת, בפירוש שנותנים ליעדים ולשאיפות של אסד ושל משטרו ולאופיים הפוליטי. דיפלומט ירדני בכיר הזהיר כי סוריה תכננה להנחית התקפת-פתע בתקופה שבין הבחירות לנשיאות ארצות-הברית, בנובמבר 1996, לבין יום השבעתו של הנשיא החדש (20 בינואר), במטרה להשתלט על כל שטח של רמת-הגולן שתצליח לכבוש. זאת, לנוכח חולשתו של צה"ל, בעיקר בסוגיית חילות המילואים, שחולשתם המדאיגה נתגלתה בדיון הציבורי בישראל באותה עת, ובהסתמך על תמיכתה של הקהילה הבינלאומית בתביעתה של סוריה להחזיר לה את רמת-הגולן.¹⁹ תנועות של כוחות סוריים בחיקוף נרחב, וביניהן פריסת יחידות עלית בשטחים שמהם יוכלו לתקוף שנית את מוצבי התצפית החיוניים בחרמון, עוררו דאגות נוספות. קשה לומר שדיווחים כאלה מצביעים על כך שפניה של

¹⁸ ראה מאמרו "תרחיש המלחמה הקרובה במזרח התיכון" גיליון נתיב המורחב (ינואר-אפריל 1997). מן הראוי לציין שיוסף בודנסקי, המנהל את "כוח המשימה של הקונגרס לנושאי טרור ומלחמה זעירה" הוא מקור אינפורמציה אמין ביותר.

¹⁹ "Jordanian Diplomat: Syrians planning surprise attack", ג'ורנל מוסט, 25 באוקטובר 1996, עמ' 1.

²⁰ זוהי רק דוגמה אחת מני רבות: "ראש אמ"ן/מח"ק הופיע בפני תתי-הוועדה של הכנסת לענייני מודיעין, והעיד כי סוריה עלולה לנקוט בקרב צעדים צבאיים נגד ישראל.

²¹ וליד פארס, "Analysis: Reading Syria's Move in South Lebanon" 18 October 1996; המאמר הופיע ב-3 Israeli and Global News ב-27 באוקטובר 1996, וצוטט בהרחבה ב-3 Washington Jewish Week באותו השבוע. כמו כן ראה את מאמרו של פארס בנדון בגיליון מאי 1997 של נתיב.

²² אלוף בן, "המלחמה נמצאת כבר בחדי המ-גורים שלנו", הארץ, 25 באוקטובר 1996.

אסד ומיתוס "כיבוד הסכמים"

1 איזו מידה יהיה אסד מוכן להקפיד על ההסדרים שייקבעו בהסכם השלום? אם הוא אינו מוכן, כל הסכם שלום, והשאיפה להשגתו, יהיה חסר ערך. מנגנון ביטחון, כפי שמציעים ד"ר דורי גולד²⁵ ואלוף בן, אינו ערובה נגד מלחמה, כלומר סיכול שאיפותיו של אסד ולא פיוסו.

התמונה המתקבלת מבדיקת קיום התחייבויותיו של אסד בעבר, כמו של ערפאת, קשה כל-כך, עד שצריך הסבר מדוע יטרח מישוה לעשות אתם הסכמים, ועל אחת כמה וכמה מדוע ימליץ על כך בפני ציבור בוחרים דמוקרטי ופגיע. בנייתו שערך דניאל פייס²⁶ התברר שאסד הפר בצורה חמורה את ההסכמים שלו עם שלוש משכנותיו: טורקיה, לבנון וישראל, גם בלי להביא בחשבון את 400 ההפרות, בערך, של הסכם שביתת-הנשק מ-1949 עד שנת 1967.

כל שלושת "הקווים האדומים" בקשר לפריסת הכוחות הסוריים בלבנון, שנקבעו ב-1976 בתיווכה של ארצות-הברית, הופרו, והסורים הכחישו אפילו את קיומו של ההסכם. הסורים התעלמו משלושה הסכמים לפנות את לבנון שנעשו עם צדדים אחרים.²⁷ סוריה הפרה במצח נחושה את הפרוטוקולים בעניין הביטחון מ-1987 ומ-1992, שנחתמו עם טורקיה בקשר למתן מחסה למורדים הכורדיים בסוריה. ביולי 1993 עסק וורן כריסטופר בתיווך להשגת "הסכם", שבו נקבע כי סוריה תמנע התקפות של קטיושות מדרום לבנון, אך ההסכם היה לשווא. בשנת 1974 הושג הסכם שלפיו ויתרה ישראל לא רק על שטחים שנכבשו במלחמת יום כיפור, אלא גם על שטחים מסוימים שנכבשו ב-1967, והסורים הבטיחו להחזיר את האזרחים הסוריים לשטחים שפוננו עלידי ישראל. אבל המציאות הייתה שונה,²⁸ כנראה בלי לגרור תגובה רצינית מצד ישראל. מורטון קליין ציין, שצריך יהיה לשנות דברים רבים לפני שישראל תשקול הסכם עם סוריה, ואחד הדברים הלא פחות חשובים הוא ש-50 אחוזים מהתל"ג של סוריה מוצא על חימוש.²⁹

גם אמין ג'מאיל, לשעבר נשיא לבנון, הפתיע כאשר הצטרף לדעה שאי-אפשר לסמוך על אסד. ב-1991 כתב:

הניסיון שיש ללבנון עם סוריה משרת את עניין השלום באזור. סוריה, כמו איראן, שינתה את סגנונה כלפי המערב אחרי שאינה יכולה עוד להישען על תמיכתה של ברית-המועצות. אבל אלה הן תמורות טקטיות ובנות-חלוף. סוריה לא השתנתה, והתנהגותה בלבנון היא ההוכחה לכך. כשהייתי נשיא, חתמתי על הסכמים רבים עם סוריה. דמשק לא כיבדה אפילו אחד מהם, ותמיד חוללה תקריות במטרה לפתוח את הדיון בסוגייה מחדש. בערבית אנחנו אומרים: "קח (מה שאפשר), ואחר כך בקש עוד". וגם לכם יש ביטוי המתאר גישה כזאת: "תנו לו אצבע והוא ירצה את כל היד". זוהי האסטרטגיה של סוריה, והיא נוקטת אותה גם בכל שאר חלקי המזרח התיכון.³⁰

אם סוריה מרשה לעצמה להתנהג בצורה כזאת בלבנון ולצאת בלא פגע,³¹ אין ישראל יכולה להעז ולקבל על עצמה

בהקמת מנגנון קישור צבאי ורשת תיאום שתעביר הודעות ותפגי את החששות מפני מלחמה. כוח האו"ם ברמת-הגולן אינו יכול למלא את התפקיד הזה מפני שהוא חלש, ומוגבל לשטח מצומצם בקרבת קו ההפרדה בין הכוחות.²³

הכותב מדייק רק בנקודה האחרונה, מאחר שאי-אפשר להרגיע מפני המזימות הסוריות בעזרת פיסת נייר, ומפני שהחששות ממלחמה נובעים בראש ובראשונה מהערכת כוונותיו של האויב ומהאיום שהן יוצרות. לפיכך, אם סוריה רוצה ברמת-הגולן, בכל לבנון ובהגשמת חלומה על "סוריה הגדולה", האין זה איתנות מובהק שהמשך החזקת רמת-הגולן בידי ישראל ישרת את האינטרסים שלה בצורה הטובה ביותר?

ברנרד סמית השיב על שאלה זו בצורה מעמיקה:

הרתעה תלויה ביכולת – כוח צבאי עדיף – ובאמינות, כלומר, נכונות (כפי שהיא נתפסת) להפעיל את הכוח הזה. תוקפן חייב להיות משוכנע שהוא לא יזכה בהצלחה בשדה-הקרב ושמחיר הניסיון יהיה הרסני. ובכל זאת, ישנם מי שמציעים לישראל להסתפק במוכנות מזערית. דומה שחברים מסוג זה במחנה "השלום" אינם רואים עוד בסוריה, בעיראק, באיראן ובמצרים איום על קיומה של ישראל, עכשיו או בעתיד. הם מתעלמים ממה שמזדקר לעין כול: הניסיון של הערבים, בראשותן של מצרים וסוריה, לשחוק את מרכיבי ההרתעה של ישראל, וביניהם שטחים וחימוש. הם משוכנעים שהסכם שלום הוא תחליף הולם לשטחים אסטרטגיים, ודוחים כל מה שנראה בעיניהם כמכשול בפני יעד יחיד זה... [לרבות הקדשת תשומת-לב לסחר הסמים של סוריה, לעינויים, למעשי הטבח ההמוניים, לשימוש בטרור ולסיוע לו, לכיבוש האזורי של ארץ אחרת, לערעור היציבות באזור ולפשעים אחרים]...

...המלחמה תפרוץ כאשר היעד של הכרעתה של ישראל ייראה בעיני הסורים מתקבל על הדעת, על יסוד תפיסה של ישראל מפולגת וחסרת נחישות, החסרה רצון ו/או יכולת לפעול בכוח צבאי. ישראל יכולה ללמוד משגיאותיה של בריטניה לפני שתי מלחמות-העולם. כדי להרתיע מלחמה, עליה לשמור על עליונות צבאית מכרעת. יתר-על-כן, חיוני להבהיר לסורים בלשון שאינה משתמעת לשני פנים, בחשאי, בצניורות הדיפלומטיים, שאם הסורים יחליטו לפתוח במלחמה, תגיב ישראל בכוח הרסני רב, ותגבה מהם מחיר שהם לא יהיו מוכנים לשלם בשום מקרה.

המשך מצב אי-ההתקפה הנוכחי מותנה בכך שהסורים יהיו בטוחים בכוונותיה של ישראל וביכולתה.²⁴

במילים אחרות, ובפשטות: לסוריה יש שאיפות שיש להתרענן.

²³ שם.

²⁴ ברנרד סמית, "Soft Words, Big Stick", ג'רוזלם פוסט, 23 באוקטובר 1996.

²⁵ נעמי לויצקי, "המסמך הסורי של נתניהו", ידי-עות אחרונות, 16 באוגוסט 1994, מוסף "24 שעות", עמ' 6. לדבריה, כותרת המסמך הנוכחי היא "תוכנית למערכת הגנה אזורית במזרח התיכון".

²⁶ "Does Assad Keep His Word?" ג'רוזלם פוסט, 19 באוגוסט 1994.

²⁷ הסכמי ריאד-קהיר מאוקטובר 1978. הצהרת פו מספטמבר 1982 והסכם טאיף מאוקטובר 1989.

²⁸ ב-1992 הכניסה סוריה כוחות קומנדו לקונייט-רה וארטילריה כבדה לאזור המפרץ, וקידמה 21 טילי קרקע-אוויר "סאם" ושמונה משגרים למרחק של 25 ק"מ מג'בול ישראל.

²⁹ מורטון קליין, "Can Syria Be Trusted?", The Jewish Political Chronicle, מאי 1996. המאמר מבוסס על שורה ארוכה של מקורות זרים וישראליים.

³⁰ אמין ג'מאיל, "Give Lebanon a Role in the Middle East Talks", וול סטריט ז'ורנל, 28 באוגוסט 1991, עמ' A8.

³¹ אמין ג'מאיל חשף את ההשתלטות על ארצו גם בהודמנויות נוספות: "My Country's Sham Elections", וול סטריט ז'ורנל, 12 בספטמבר 1996, עמ' A14; וכן: "A Failed Policy in Lebanon", שם, 2 במאי 1996, עמ' A14.

רמת-הגולן בידי ישראל – ערובה לשלום

מחקר הנזכר של "המרכז למחקרי מדיניות" ציוני חמישה תחומים עיקריים ברמת-הגולן, המעניקים לישראל יתרונות אסטרטגיים חשובים מאין כמותם.³⁸ יתרונות אלה הם הוכחה חותכת שרמת-הגולן היא נכס חיוני ביותר, שבכוחו להבטיח שלום יותר מכל פיסת נייר שכל אחד מהחתומים עליה יכול לבטלה כרצונו, ושאפשר להפך את הנאמר בה בלי חשש לתוצאות (ההקבלה ל"הסכמי אוסלו" מאלפת למדי).

המבנה הטופוגרפי של רמת-הגולן אפשר ל-250 טנקים ישראלים בלבד לבלום 2,500 טנקים סוריים ב-1973 ולאפשר את גיוס המילואים. קשה להבין איך תוכל ישראל אפילו להניע כוחות לאזור, אם תיסוג ממנו, מאחר שעמק החולה, ולמעשה כל הגליל, מהווה מטרה נוחה לארטילריה הסורית. אי-אפשר להנחית את האש הזאת בדייקנות דומה מאחורי מצוקי רמת-הגולן. שדות-תעופה כמו רמת-דוד בטוחים היום הרבה יותר, לעומת חשיפתם לאש מדויקת מרמת-הגולן המוחזקת בידי סוריה. תצפית אלקטרונית מתוחכמת מרמת-הגולן ומהחרמון מאפשרת תגובה מיידית ותכליתית, וה-AWACS ומערכות התראה מוטסות אחרות אינם יכולים להשתוות אליה בגלל עלויות ומגבלות טכניות.³⁹

סוגיות אלה הן לב העניין, נוכח חוסר האמינות של אסד, מרכיב ההפתעה במלחמת יום כיפור והיכולת המורחבת של סוריה עקב שליטתה בלבנון, שתאפשר לה לתקוף את ישראל בחזית כפולה ורחבה, **אלא אם כן תמשיך ישראל להחזיק ברמת-הגולן**. דניאל פייפס העיר כי רמת-הגולן בשליטתה של ישראל היא "לא רק מקום שקט, אלא אולי המקום הבטוח ביותר במזרח-התיכון".⁴⁰ במושגים צבאיים טהורים, רמת-הגולן פשוט חיונית לצורכי ההגנה הבסיסיים של ישראל. זוהי דעתם של מומחים רבים שבחנו את האזור. אחד מהם, ארווינג קט, כתב למשל:

זמן קצר אחרי מלחמת ששת הימים, הורה... הנשיא ג'ונסון לגנרל ארל וילר, יו"ר ועדת ראשי המטות המשולבים, להעריך מה יהיו הגבולות האופטימליים שירתיעו התקפה נגד ישראל. וילר המליץ בחום שישראל תמשיך להחזיק בכל השטחים שהיא שולטת בהם, להוציא חלק נכבד ממערב סיני שהיא יכולה להחזיר אותו למצרים בלי לסכן את עצמה. ראוי לציין, שעד כה ויתרה כבר ישראל על שני עקרונות יסוד שנקבעו על-ידי קצינים אמריקניים בכירים אלה: היא החזירה לסוריה, במסגרת הסכם הפרדת הכוחות מ-1974, את הקו האסטרטגי של הגבעות סמוך לקונייטרה, והחזירה למצרים את כל חצי-האי סיני, למרות שמזרח סיני היה מאז ומתמיד אבן-הפינה של החשיבה האסטרטגית בישראל.

למרות המסר הברור, העולה מהתזכיר של ראשי המטות ומכל המחקרים שנעשו מאז, המדיניות המוצהרת והעקבית של ממשלת ארצות-הברית

את הסיכונים הכרוכים בהסכם עם אסד. זוהי גם מסקנה של מחקר, שתואר כ"יסודי" ו"מסכם".³²

איש אינו יכול לקבוע בוודאות שאסד הפגין שינוי כיוון אסטרטגי... דיפלומטיית השלום של אסד התנהלה באירצון, ולא השרתה אִמון. גם אם הוא יחתום בסופו של דבר על הסכם שלום, יישארו עדיין די והותר סיבות לפקפק בכנותו. אסד יראה בהסכם עם ישראל לא יותר מאשר תמרון טקטי, שנועד לחלץ את סוריה מהבידוד ומקשיים אחרים שהיא סובלת מהם עקב התמוטטותה של ברית-המועצות. הסכם או לא הסכם, המתחים בין סוריה לישראל יישארו בעינם בעתיד הנראה לעין, וכל כוח שיופקד על שמירת השלום ברמת-הגולן יידחק לשטח צר, שמכל עבריו צדדים חמושים היטב שיישארו עוינים וחדשניים זה כלפי זה.³³

משום כך כה מפתיע (וזאת בלשון המעטה מופלגת, שלא להיגרר לביטויים בלתי פרלמנטריים) להיווכח שהשמאל בישראל, דוגמת אבא אבן למשל, מתעקש לטעון שאפשר לסמוך על אסד משום שהאיש ידוע כמכבד הסכמים.³⁴

מדוע צריכה ארצות-הברית לפעול למען הסכם שלום בין ישראל, המתוארת בדרך כלל, משיקולי מדיניות פנים, כבעלת-ברית, לבין סוריה, שמעולותיה ממשיכים להתעלם בקביעות? אם לפעילות כזאת יש מניעים ממוקפים, מבחינתה של מדינת-היהודים, זוהי סיבה טובה לכך שישראל תתעלם מהמלצותיה. ואכן, בספרו **אסד**, הנחשב בעיני רבים לעבודה יוצאת-דופן הנשענת על מקורות "פנימיים", והמגלה גישה אוהדת לנושא, הצביע פטריק סיל על פחדו הבסיסי של אסד מפני ישראל ועל דעתו שאין לה זכות קיום,³⁵ ותיאר אותו כמנהיג המנסה להגיע לאיזון כוחות שיכלול שליטה על כל הלבנט! מוזר, אך אסד מתואר כמי שפוחד משכנה אדירת-כוח, תוקפנית ושואפת התפשטות, הלהוטה להשתלט על כל האזור ולהטיל עליו את מוראה. סיל מסכם את ספרו, בתשובה לשאלה שהציג לאסד, כיצד היה רוצה שהספר יסתיים: "תגיד פשוט שהמאבק נמשך", השיב אסד.³⁶

המאבק הזה הוא מאבק שנועד לסלק את ישראל מן המרחב השמי. הפרשנות הכוללת לעמדתו של אסד כלפי ישראל, לאורך כל הספר, מתארת מה שמכונה בפי הפסיכולוגים "השלכה", כאשר מבלי להבחין בכך מגדיר אדם תכונות של אדם אחר במושגים המתאימים לו עצמו. אולם, המסוכן ביותר בתיאור זה, מבחינתה של ישראל, הוא אם זה אכן תיאורו האמיתי של אסד. פרופ' משה מעוז, לא בדיוק "נץ" במושגים של ישראל, הגדיר את אסד כך: "אסד דבק ברעיון שהמטרה מקדשת את האמצעים, ולשם כך הוא מנצל בפיקחות מניפולציות, ערפול והונאה..."³⁷ קשה לומר שזה אדם הראוי לאמון. בחוברת על חבל תדמור, שמפיצים הסורים לתיירים, כלולות שתי מפות ובהן מופיעה "פלשתין", ואין זכר לישראל. בכך נאמנים הסורים להתעלמות המוחלטת של המצרים מקיומה של ישראל במפותיהם. האם זה רק עניין תמים של "תעמולה בלבד"?

³² על-ידי Commentary במהלך יוצא-דופן פרסם כתבה: "המרכז למחקרי מדיניות" בווישינגטון במלואו: US Forces on "the Golan Heights?" Commentary, vol. 98, No. 12, December 1994 pp. 73-88.

³³ שם, עמ' 87. ההדגשה שלי.

³⁴ "בינתיים אפשר להתר חם בידיעה שהסכם הפרדת הכוחות משנת 1974, שסייעתי להשגתו עם סוריה, נשמר בקפדנות על-ידי שני הצדדים", כך כתב אבא אבן במאמרו: "A Golan Situation 'esque'", ג'רוזלם פוסט, 16 באוגוסט 1996.

³⁵ פטריק סיל, **אסד**, תל-אביב, הוצ' מערכות, 1996.

³⁶ שם.

³⁷ משה מעוז, "אסד", ה'ס' פינקס מדמשק", 1988, עמ' 196.

³⁸ והם: (1) עומק אסטרטגי; (2) תצפית והתראה; (3) גם היום יש יתרון ניכר כשלא צריך להילחם במעלה ההר; (4) רמת-הגולן מקנה לישראל את כל כושר ההרתעה הנובע מקרבתה היתרה למשק; (5) הטיה בקו פרשת המים שבין אסטרטגיים.

³⁹ המטוסים ומוצבי הפיקוד והשליטה הקרקעיים, עם האנטנות הגלויות לעין המותקנות בהם, הם מטרות מני-עות, ומומחה קבע כבר שיעילותה של התראה מהאוויר מגיעה ל-60 אחוזים בלבד בהשוואה למערכות התראה קרקעיות (כמו למשל בחר"מון). ראה: "שלום עכשיו או שלום יציב: דיון בסוגיית ההרתעה כערובה לשלום", נתיב 4/94, עמ' 21, 27.

⁴⁰ שם.

הייתה תמיד להציע רק שינויים קלים בגבולות ישראל שלפני מלחמת ששת הימים...
ב-1988 פורסם בארצות-הברית מחקר על מצבה הביטחוני של ישראל, בחתימת יותר ממאה גנרלים ואדמירלים אמריקניים בדימוס. מסקנת הייתה חד-משמעית ופסקנית, שלישאל יש צורך מוחלט לשמור בידה את הגבולות בנייההגנה שאחרי 1967, והוא הסתיים במילים: "לצפות ישראל תחזור על הנס הצבאי של 1967 פירושו לסמוך על נסים".⁴¹
למרות זאת, נוכח הסכנות המאיימות על ישראל, שאין להן פתרונות קלים, המגמה השלטת בחשיבה של קובעי המדיניות בירושלים היא מגמה של פייסנות תבוסתנית. חוסר נכונותו של הציבור הישראלי למוע לעצתם השקולה והמנומקת של אנשי צבא זרים, אמריקנים, בריטים, רוסים ואחרים היא למעשה משחק ברולטה רוסית על עצם קיומה של מדינת ישראל. למדינה זו לא נשאר כל מרחב לעשיית שגיאות או לקבלת החלטות צבאיות מוטעות. אין שום מדינה אחרת בעולם המתקיימת באווירה של שנהה בלתי פוסקת, הדומה לשנהה המופנית כלפי ישראל.

קיומה של ישראל הוא דבר שביר מאוד, למרות עוצמתה הצבאית הנוכחית, ואל להם לאזרחי ישראל לשכוח עובדה זו או למעט בערכה לעולם.⁴²
למען היציבות, וכדי להרתיע התקפות בעתיד ברובד האסטרטגי, מוטב להישען "על שיווי-משקל בכוחות יותר מאשר על הסכם מדיני", ו"השאלה אם לעשות שלום עם סוריה של אסד, גם אם אפשרות זו מעשית, היא לא רק שאלה מדינית בשביל מדינת ישראל היהודית, אלא גם שאלה מוסרית".⁴³

פרופ' אפרים ענבר הגיע למסקנה מאירת-עיניים בעניין החיזורים אחרי סוריה: "אין סיבה מספקת להשתוקק לחזר אחרי סוריה מוחלשת שאינה חוזרת בתשובה, שהצטרפה לתהליך השלום בעיקר כדי לרצות את וושינגטון. בוודאי שלא במחיר הנדרש. הסטטוס-קוו הוא אפשרות הגיונית הרבה יותר, לפחות בעתיד הנראה לעין".⁴⁴

עמי איילון, ראש השב"כ, הציג את מסגרת ההתייחסות המתאימה:

שוב שהצבא יאמץ לעצמו את הפרשנות של המקרה הגרוע ביותר בכל מקרה של אירוע ביטחוני [במזרח התיכון], גם אם המגמה נראית חיובית. הפוליטיקאים מצביעים, ובצדק, על חוסר יציבות באזור. בנסיבות כאלה, על אנשי צבא להניח כי מי שהוא ידיד היום עלול לא להיות ידיד מחר.⁴⁵

הפוליטיקאים מתעלמים מאזהרה זו ומקבלים על עצמם את הסיכון. אין ספק ש"ישראל אינה ניתנת להגנה בלי רמת-הגולן, ומשום כך אין לה שום תועלת כבעלת-ברית... מבחינת משרד-החוץ האמריקני, ייתכן בהחלט שישראל תהיה נכס שאפשר לוותר עליו..."⁴⁶ אבל לא מבחינת העם היהודי.

על רקע מציאות כזאת, ומעבר לכל שיקול אחר, ערכה של רמת-הגולן נעשה ברור כשמש, וההימור על עיסקה עם סוריה נעשה אבסורדי עוד יותר וגובל באיבוד לדעת.

מעשי נסים לא ייחשבו כמחילה על חוסר אחריות של בני אדם

⁴¹ "גבולות בנייהגנה אינם גבולות שאי-אפשר להב-קיע אותם, אלא גבולות המספקים התראה מר-קדמת ומידה מסוימת של עומק אסטרטגי... אחרי שהדפה התקפות על אוכלוסייתה מתוך שטח זה [רמת-הגולן] והשתלטה עליו במלחמת מנן, אין ישראל חייבת להחזיר אותו - לא מבחינה משפטית, לא מבחינה פוליטית ולא מבחינה מוסרית.

⁴² ארווינג קט, שעבר קר-לונל בצבא-היבשה של ארצות-הברית, ופרופ' סור להנדסה אזרחית בדימוס: "להישאר על רמת-הגולן", **הארץ**, 5 בינואר 1993.

⁴³ מרדכי ניסן, "משטרו של אסד: פרופיל פוליטי", **ביטאון מכון ירושלים להגנת המערב**, כרך 6, מס' 2, יוני 1993, עמ' 19.

⁴⁴ אפרים ענבר, "Israeli Negotiations with Syria", **Israel Affairs**, vol. 1, No. 4, Summer 1995, pp. 89-100.

⁴⁵ **ידיעות אחרונות**, 29 בד-צמבר 1995. ההדגשה שלי.

⁴⁶ יוחנן רמתי, "המלחמה הקרה חזרה!!" **ביטאון מכון ירושלים להגנת המערב**, כרך 9, מס' 2, יוני 1996, עמ' 4-5.

נכונותה של ישראל למסור לאסד, פושע מועד המתחרה עם צאדם חוסיין על כתר הנבל של המזרח-התיכון, את רמת הגולן, היא מעשה כה מטורף, שניתן להסבירו רק כתרגיל מבריק של הונאה מדינית כיהה לגניוס היהודי. כולנו כאן (בפנטגון) מצפים בנשימה עצורה ל"עוקץ" (Sting) הישראלי.

דניאל גראחס

(גנרל גראחס היה ראש הרשות ליוזמת ההגנה האסטרטגית (SDI) של ארה"ב).